

รัฐประศาสนศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงสู่ ยุค **NEW NORMAL**

รศ. ดร. พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต

ขอบเขตการนำเสนอ

- ความปกติใหม่คืออะไร สังคมเข้าใจอย่างไร และเกิดขึ้นได้อย่างไร
- การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติและประเมินผล และองค์การภายใต้ความปกติเดิม
- ภาพสะท้อนความล้มเหลวของรัฐประศาสนศาสตร์ภายใต้ความปกติเดิม
- ข้อเสนอแนะรัฐประศาสนศาสตร์ที่ควรเปลี่ยนแปลงไปสู่ความปกติใหม่

อะไรคือความปกติ

- ความปกติคือ แบบแผนหรือบรรทัดฐานการคิดและการกระทำ ที่ได้รับการยอมรับและมีการดำเนินการเป็นประจำในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ภายในบริบททางสังคมหรือองค์กรหนึ่ง ๆ ภายในช่วงเวลาหนึ่ง
- ความปกติในรัฐประศาสนศาสตร์คือ แบบแผนหรือบรรทัดฐานการปฏิบัติในการเรื่องกับนโยบาย และการบริหารหน่วยงานภาครัฐที่ผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับและทุกภาคส่วนกระทำกันเป็นประจำเป็นปกติในบริบทกาลและเทศะหนึ่ง

ความปกติใหม่ในความเข้าใจของสังคมปัจจุบัน

- มีความเข้าใจว่าวิถีใหม่ของการปฏิบัติอันเป็นผลมาจากการแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ คือความปกติใหม่
- การใส่หน้ากากอนามัย การรักษาระยะห่างทางสังคม การทำงานที่บ้าน การสอนออนไลน์ การลดเป้าหมายการเติบโตทางเศรษฐกิจ การเติบโตของธุรกิจออนไลน์ การกู้เงินของรัฐบาล และการแจกเงินโดยตรงให้ประชาชน
- คำถามคือสิ่งเหล่านี้เป็น “ความปกติใหม่” อย่างยั่งยืนยาว หรือ “เป็นปรากฏการณ์ชั่วคราว” ในบริบทที่ผิดปกติ
“บริบทใหม่ที่เกิดขึ้นมีความต่อเนื่องยั่งยืนยาว จนทำให้แบบแผนเดิมไร้สมรรถภาพ และแบบแผนใหม่เกิดเสถียรภาพ”

ความปกติใหม่เกิดขึ้นอย่างไร

การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม ทำให้บรรทัดฐานเดิมที่เคยใช้ได้ดี ไม่สามารถแก้ปัญหาที่ดำรงอยู่ขึ้นได้ และมีแนวโน้มมุ่งไปสู่การเกิดวิกฤติร้ายแรง

ผู้คนบางส่วนที่อยู่ในสังคม ชุมชน หรือ องค์กรเกิดความตระหนักและพยายามนำเสนอแบบแผนใหม่เพื่อนำมาปฏิบัติแทน

หากแบบแผนใหม่ได้รับการยอมรับ และนำไปปฏิบัติจนพิสูจน์ชัดแล้วว่ามีความประสิทธิผล ก็จะมีการขยายและปฏิบัติซ้ำ จนกลายเป็นบรรทัดฐานของการปฏิบัติและกลายเป็นความปกติใหม่ขึ้นมา

ความปกติใหม่เกิดขึ้นอย่างไร

- การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือการบริหารภายในองค์กร การสร้างปฏิสัมพันธ์สองทางกับประชาชน และการประชาสัมพันธ์ผลงาน
- การเกิด **Big Data** การใช้ **Evidence-Based Policy and Administration**

ความปกติใหม่เกิดขึ้นอย่างไร.

- การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ผู้สูงอายุมากขึ้น การกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติในการให้บริการมีมิติของผู้สูงอายุมากขึ้น ... โรงเรียนผู้สูงอายุ
- การเปลี่ยนแปลงความคิดเกี่ยวกับเพศสภาพ นโยบายความเท่าเทียมทางเพศ นโยบายครอบครัวเปลี่ยนแปลง “การใช้คำนำหน้าผู้หญิง” “การแต่งงานของเพศเดียวกัน”
- การเกิดขึ้นของภาคประชาสังคม การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการปฏิบัติ และการทำงานแบบเครือข่ายของภาครัฐ

ความปกติใหม่เกิดขึ้นอย่างไร..

- **การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ** การแข่งขันทางการค้า โครงสร้างอาชีพ และรายได้ มีผลต่อนโยบายและการบริหารที่เน้น สมรรถนะการแข่งขัน
- **การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ** นโยบายอนุรักษ์ และการท่องเที่ยว
- **การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง** แนวโน้มของกระแสประชาธิปไตย และความหลากหลายของการแข่งขันระหว่างอุดมการณ์ทางการเมือง อนุรักษ์นิยม เสรีนิยม รากรฐานนิยมทางศาสนา นิเวศนิยม และพหุวัฒนธรรมนิยม

การกำหนดนโยบาย : ความปกติเดิม

- พรรคการเมืองกำหนดนโยบายด้วยวิสัยทัศน์แคบสั้น อาศัยความสะดวก เน้นประชานิยมเพื่อหาคะแนนมากกว่าแก้ปัญหาและพัฒนาในระยะยาว
- รัฐบาลกำหนดนโยบายโดยใช้การต่อรองและจัดสรรประโยชน์ระหว่างพรรคการเมืองมากกว่าจัดลำดับความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ของนโยบาย
- คณะกรรมการนโยบายถูกครอบงำโดยข้าราชการและกลุ่มธุรกิจ และเอื้อประโยชน์แก่เอกชน
- กระทรวงและกรมผลิตนโยบายตามความต้องการของรัฐมนตรีแบบเร่งรัด และกลุ่มราชการผลิตนโยบายแบบลอกของเดิมเป็นหลัก
- ประชาชนและกลุ่มทางสังคมมีส่วนร่วมและอิทธิพลบางระดับต่อนโยบายบางเรื่อง

การนำนโยบายไปปฏิบัติและประเมินผล: ความปกติเดิม

- การทำสิ่งของผู้บังคับบัญชา
- ทำตามความเคยชิน ใช้โครงการเดิมและวิธีการปฏิบัติเดิม
- บรรทัดฐานเงินทอง
- ทำเท่าที่จำเป็น ทำให้เสร็จไปตามกำหนดเวลาและตัวชี้วัด
- ทำเอาหน้า ทำสร้างภาพ
- เครือข่ายเทียม ราชการมีบทบาทหลัก
- ประเมินผลแบบพิธีกรรม ไม่สรุปบทเรียน

องค์การราชการ: วิถีเดิม

- โครงสร้างรวมศูนย์อำนาจส่วนกลางและส่วนขยายในภูมิภาค
- การบริหารใช้ธรรมาภิบาลในกระดาษ ไร้ประสิทธิภาพ ขาดคุณธรรม รับผิดชอบต่ำ ส่วนร่วมแบบพิธีกรรม
- ยุทธศาสตร์คู่ขนานระหว่างแผนที่เขียนอย่างหนึ่ง และสิ่งที่ทำจริงอีกอย่างหนึ่ง
- ภาวะผู้นำแบบปล่อยปละละเลย / มุ่งอำนาจ / มุ่งภาพลักษณ์ / มุ่งประโยชน์
- วัฒนธรรมองค์การ ช่วยเหลือพวกเดียวกัน ใช้ระเบียบหลายมาตรฐาน ชุกปัญหาได้พรม
- การเรียนรู้ขององค์การต่ำ การจัดการความรู้ตามกระแส
- การกดทับบทบาทของท้องถิ่น

ภาพสะท้อนความล้มเหลวของรัฐประศาสนศาสตร์วิถีเก่าในสังคมไทย

- การกระทำความผิดไม่ถูกนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม
- ความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางสังคม
- การแพร่กระจายของมลพิษ
- การแพร่ระบาดของยาเสพติด
- การศึกษาที่ด้อยคุณภาพ
- การทุจริตคอรัปชั่น

- การเกิดอุบัติเหตุทางบกในอัตราสูง
- การเพิ่มขึ้นของอาชญากรรมและความรุนแรง
- การบุกรุกที่ดินและทรัพยากรของรัฐ
- การทิ้งร้างของสิ่งก่อสร้างภาครัฐ
- การลดลงของความไว้วางใจ
- ฯลฯ

การกำหนดนโยบาย : ที่ควรเป็นความปกติใหม่

- พรรคการเมืองมีสถาบันของตนเองที่สามารถกำหนดนโยบายโดยใช้ข้อมูลข่าวสารและความต้องการของประชาชนเพื่อแก้ปัญหาระยะสั้นและระยะยาว
- รัฐบาลมีการกำหนดนโยบายเชิงยุทธศาสตร์ที่มุ่งแก้ปัญหาประเทศมากกว่าปัญหาพรรคการเมือง
- คณะกรรมการนโยบายต้องมีโครงสร้างที่สมดุลย์ของผู้ส่วนได้ส่วนเสีย มีการบูรณาการของหน่วยงานเพื่อแก้ปัญหา
- ระดับกระทรวงใช้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนทันสมัยในการกำหนดนโยบาย และการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติและประเมินผล: ที่ควรเป็นความปกติใหม่

- ยึดวัตถุประสงค์ หลักวิชา และผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน
- มีการใช้แนวทางใหม่ในการแก้ปัญหาและพัฒนา
- มีทำตามหลักธรรมาภิบาลอย่างเคร่งครัด
- มีการทำงานแบบทุ่มเท จริงจังและหวังผลลัพธ์
- มีการทำงานแบบเป็นภาคีเครือข่ายกับภาคประชาชน
- มีการนำการประเมินผลไปปรับปรุงการทำงาน

องค์การราชการ: ที่ควรเป็นความปกติใหม่

- โครงสร้างกระจายอำนาจ ยกเลิกการบริหารส่วนภูมิภาค ขยายบทบาทและอำนาจท้องถิ่น
- มีบรรทัดฐานธรรมาภิบาลที่แท้จริงในการบริหาร ขยายระบบการมีส่วนร่วม มีระเบียบเท่าที่จำเป็น มีมาตรการของความรับผิดชอบต่อสังคม และมีบรรทัดฐานคุณธรรม
- มีแผนยุทธศาสตร์แบบมีส่วนร่วม ผู้กำหนดและผู้ปฏิบัติมีวิถีคิดเชิงยุทธศาสตร์
- มีบรรทัดฐานของผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าหน่วยงานด้านภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
- มีวัฒนธรรมองค์การแบบมีส่วนร่วม พันธกิจ นวัตกรรม และปัญญา
- มีบรรทัดฐานแห่งการเรียนรู้และองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

ความปกติใหม่ของรัฐประศาสนศาสตร์
ในเรื่องนโยบายและการบริหารภาครัฐ
เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการสร้างสังคมที่ดี